

FOLKLORUMUZDA GÜZEL

ve

GÜZELLİK ÜZERİNE

Dış görünüşün yanında insanın moral, aklî ve psikolojik yeteneklerine verilen değeri, atalarımızın «Güzel göz için, akıllı gönül için» sözlerinde görebiliriz.

Müjgân ÜÇER

«Mahsusla makulün birleşmesi», «Kâinatın ahengi» olarak daha çok felsefî bir tanımlama ile karşımıza çıkan güzel için «En uygun olandır» da denilebilmektedir. Güzellikle, güzelin insan zihnindeki duygularını inceleyen «Estetik» (Eskilerin **Bediyyat**) olarak tanımladıkları bu kavram) felsefenin bir kolu haline gelmiştir. Mantığın gerçeği bulmak için akla yol gösterdiği gibi, estetik de güzeli bulmak için duygulara yol gösterir. Güzellik her çağda değişik temellere dayandırılmış, insan güzelliği için düşünürler çeşitli tanımlamalar yapmışlardır. Tıp mensupları, «En güzel olarak yaratılmış» insanın, güzelliği için, «Yaradılış hâlini koruması ve devam ettirmesini» güzellik olarak kabul etmişlerdir. İnsan denilen bu özentili varlık, diğerlerinden farklı olarak da akıl, mantık ve bazı yetenekleriyle bunları kullanabildiği ölçüde her yönden güzel olmaya da namzet kabul edilmiştir. İnsanlar ömürleri boyunca, moral ve dış görünüşleri ba-

kımından «Güzel olmak», «Güzel görünmek», «Güzelleşmek» için uğraşmışlar, hattâ bu işin bir sanat dalı olarak doğmasına sebep olmuşlardır.

Toplumların yaşayışında çok büyük yeri olan güzel ve güzellik için ne kadar da çok folklorik malzeme oluşmuştur. Masal ve hikâyelerde güzellere şans tanınmış, çirkinlere yaşama hakkı verilmemişse de, atasözleri ve deyimlerde daha gerçekçi yaklaşımlarda bulunularak «Gönül kimi severse güzel odur» denilmiştir. Halkın tatbiki felsefesi olan atasözlerinde yüz ve beden güzelliği kadar huy güzelliğinin de hakkı verilmiştir, hattâ daha da üstün tutulmuş «Yüzü güzelden usanılır, huyu güzelden usanılmaz» denilmiştir. «Güzele kırk günde doyulur, iyi huya yırk yılda doyulmaz», «Yüz güzelliği hamamdan hamama, huy güzelliği Urum'dan Şam'a» denilerek, insan münasebetlerinde, iyi geçinmenin, ruh güzelliğinin önemi belirtilmek istenmiştir.

«Güzele bakmak sevaptır» denilirken, yaratılıştaki güzelliğin görülmesi istenilmiş, «Güzeli herkes sever», «Güzeli güzel diye sevmeli, çirkinini Allah için sevmeli» tavsiyesinde bulunulmuştur. Güzelliğin geçici olduğunu belirtmek için de «Güzelliğine güvenme bir sivilce götürür» denilmemiş midir? «Güzeli kız iken değil, beşik ardında görmeli» denilerek, zamanla güzelliği muhafazanın zorluğu belirtmek istenmiştir. Güzellik için «Kaşla göz» yeterli sayılmış, «Güzel idin hani kaşın karası» denilerek güzelliğin izleri aranılmıştır.

Güzelin devam edebilmesi için bakımın, temizlik ve özen göstermenin gerektiğini şu halk sözüümüz belirtmiyor mu? «Hanımın güzelliği ilaçtan, erkeğin güzelliği traştan «Giyim kuşamın, elbisenin önemini vurgulayan bir halk sözüümüz de «Güzellik ondur, dokuzu dondur» olarak söylenir ki don giyilen elbise, yapılan süs anlamındadır (Halk dilinde donanmak, süslenmek, gösterişli hale gelmek olarak kullanılır). Kıyafetin etkisini belirtmek için «Güzel bürünür, çirkin görünür» de denilmiştir. Güzelliğin sağladığı üstünlükten veya telkininden dolayı mı «Güzele göz ağrısı bile yakışır», «İki çoşar, bir taşar, güzelin aşısı tez pişer», «Güzele ne yaraşmaz?» denilmiştir.

«Güzelin başında çile eksik değil», «Güzellerde vefa olmaz», «Güzelin güzeli de var», «Güzele gölgesi bile düşmandır»,

«Güzel ayıpsız olmaz», «Güzelin başı güzelmaz» sözlerimiz, güzellerde görülebilen kusurlar, talihsizlikler olarak folklorumuzda yaşamaktadır. Yüz güzelliğinin de başka ruh ve talih güzelliğine önem veren atalarımız, çirkin diye söylenen insanların daha talihli olduklarına hükmederek «Allah çirkinler talih versin» diyerek temennilerini eksik etmemişlerdir. «Güzele yar mı eksik, dertliye dert mi eksik? «Sorusunda da güzellerin sıkıntıları belirtilmiştir. «İstenmeyen güzel olmaksızın yerilmeyen çirkin olmayı yeğ» tutmuşlar, «Ağaç ucuna yel değer, görklü kişiye söz gelir» diyerek tesellisini de yapmışlardır.

Türkülerimizde, «Aba da bir çuha da bir giyene/Güzel de bir çirkin de bir sevene», «Ben güzele güzel demem, güzel benim olmayınca», «Çirkin ile bal yeme / Güzel ile taş taşı» gibi şiirin duygu ve düşüncelerini belirten sözler, bir birleriyle çelişkili sözler gibi görünmekteyse de bütün bunlar değişik durumlar için söylendiklerinden yanlış anlaşılmalıdır. Güzelle ilgili değişimleri yadırgayan, kabul edemiyen halk şairlerimiz «Ellerine kına yakan güzeli müzelere kaldırdık» biçiminde de serzenişte bulunabilmektedirler.

Dış görünüş ve görünenin yanında, insanın moral, aklî ve psikolojik yeteneklerine verilen değeri, atalarımızın «Güzel göz için, akıllı gönül için» sözlerinde görebildiğimizi, kaydedebiliriz.